

ДОСВІД ШВЕЦІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ

Валерія Петрик,
здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
факультет педагогіки і психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: valeriia.petryk@gmail.com

Науковий керівник: **Зоряна Удич,**
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: u-z@ukr.net

Інклюзивна освіта є необхідною умовою побудови відкритого, демократичного суспільства, у якому кожна дитина має право на освіту відповідно до своїх можливостей. У цьому контексті вивчення міжнародного досвіду, зокрема шведського, відкриває широкі перспективи для вдосконалення вітчизняної освітньої політики [1, с. 1].

Пропонуємо у табл. 1 узагальнену інформацію про досягнення Швеції у впровадженні інклюзивної освіти.

Таблиця 1.

Швеція: основні аспекти інклюзивної освіти

№	Аспект	Зміст
1.	Стратегічні засади освітньої політики Швеції	У 1980-х роках Швеція здійснила переорієнтацію освітньої політики на підтримку інклюзивного підходу, коли всі діти, незалежно від порушень розвитку, отримали змогу навчатися у звичайних школах. Зокрема, спеціальні заклади для дітей з порушеннями зору були реорганізовані, а учні почали здобувати освіту за місцем проживання, отримуючи допомогу від Національного медичного центру [2].
2.	Від спеціальних закладів до	Із середини 1990-х років Швеція поступово трансформувала спеціальні школи у ресурсні центри. У сучасній моделі залишилися лише декілька типів спеціалізованих шкіл для дітей з помірною розумовою відсталістю або комплексними

	ресурсної підтримки	порушеннями [3]. Решта дітей навчаються в умовах інклюзії, з урахуванням індивідуальних потреб та адаптованих програм.
3.	Індивідуальний підхід та підтримка учня	Кожна дитина з особливими освітніми потребами у Швеції має право на створення індивідуального навчального плану (Åtgärdsprogram), який розробляється у співпраці з учителями, батьками та фахівцями [4]. Такий підхід забезпечує персоналізацію навчального процесу й допомагає формувати адекватне освітнє середовище.
4.	Мережа професійної взаємодії	Шведська система підтримки базується на тісній взаємодії освітніх, медичних та соціальних структур. У школах працюють фахівці, які мають підготовку з інклюзивної освіти, психологічної підтримки, супроводу дітей з інвалідністю, а також володіють базовими медичними навичками [6]. Такі команди забезпечують комплексний супровід дитини у закладі освіти.
5.	Соціальні та психологічні програми в межах закладу освіти	У деяких школах Швеції функціонують спеціальні програми підтримки. Один із прикладів таких програм – SKOLKONTAKT™, яка була апробована в старшій школі в центрі Стокгольма. Ця програма орієнтована на розвиток соціальних навичок у учнів з соціальними труднощами. Учні працюють за індивідуальним графіком, отримують підтримку від психологів та соціальних педагогів, а також мають зменшені групи для навчання. Усі учасники мають індивідуальні навчальні плани, які є обов'язковими для учнів з труднощами, що впливають на їх академічну успішність [10].
6.	Принципи навчання: гнучкість і адаптація	Інклюзивна освіта в Швеції не виключає можливості тимчасового індивідуального навчання. За потреби учень може працювати з асистентом, отримувати адаптовані матеріали, а в особливих випадках бути зарахованим до спеціальної школи. У таких випадках навчають за зміненими програмами, спрямованими на реабілітацію чи адаптацію [5].
7.	Підготовка педагогів та підвищення кваліфікації	Підготовка вчителів у Швеції включає курси з інклюзивної педагогіки, а також постійне професійне вдосконалення. Освітняни отримують підтримку від колег, консультуються з фахівцями, беруть участь у тренінгах, присвячених інклюзії [7].
8.	Фінансування інклюзивної освіти	Фінансова модель в Швеції базується на потребах: заклад отримує ресурси залежно від кількості дітей з ООП та рівня необхідної підтримки. Це дозволяє створити інфраструктуру інклюзивної освіти, не збільшуючи бюрократичного навантаження на школи [7].

Шведський досвід упровадження інклюзивної освіти має потенціал для конструктивної адаптації в Україні. Хоча нормативно-правова база України вже містить основи для реалізації інклюзивного підходу, ключові

виклики залишаються актуальними. Нижче окреслено напрямки, які можуть бути вдосконалені з урахуванням шведської моделі.

1. *Розбудова системи раннього втручання.* Одним з наріжних каменів інклюзивної освіти є своєчасне виявлення особливих освітніх потреб дитини. У Швеції система раннього втручання працює на перетині медицини, психології та освіти, забезпечуючи діагностику та допомогу ще до шкільного віку. В Україні ж бракує структурованої, міждисциплінарної моделі раннього виявлення порушень розвитку. Доцільним є створення регіональних центрів раннього втручання, які б надавали послуги дітям від народження до 6 років та їхнім родинам.

2. *Педагогізація батьків як елемент інклюзивної політики.* У Швеції батьки розглядаються не лише як представники дитини, а як активні партнери освітнього процесу. Вони залучаються до розробки індивідуальних навчальних планів, беруть участь у шкільних нарадах, отримують підтримку від соціальних служб. В Україні, попри певні кроки в цьому напрямі, потребується системна програма педагогічної просвіти батьків дітей з ООП – через тренінги, інформаційні кампанії, групи підтримки та міжвідомчу співпрацю.

3. *Підготовка та перепідготовка фахівців до роботи в умовах інклюзії.* Швеція забезпечує всім педагогам базові знання з інклюзивної педагогіки ще на етапі університетського навчання, а також організовує постійне професійне вдосконалення. В Україні слід переглянути державні стандарти вищої освіти для педагогічних спеціальностей, інтегрувавши в них модулі з інклюзивної освіти для всіх вчителів, а не лише спеціальних педагогів. Особливої уваги потребує підготовка асистентів вчителя, тьюторів, шкільних психологів та логопедів – осіб, що відіграють ключову роль у командній підтримці учня.

4. *Формування шкільних команд супроводу.* У шведських школах функціонують мультидисциплінарні команди, які координують інклюзивний процес. Для України актуальним є створення в кожному

закладі освіти постійно діючої команди супроводу (психолог, логопед, соціальний педагог, вчитель-асистент, адміністрація), що працює у співпраці з батьками та фахівцями з ІРЦ.

5. *Трансформація спеціальних закладів у ресурсні центри.* Швеція зробила крок від ізоляційної моделі до ресурсного підходу: спеціальні школи перетворюються на центри підтримки, які надають методичну допомогу загальноосвітнім закладам. В Україні варто розглянути можливість поступової інтеграції ресурсів спеціальних інтернатів у систему підтримки інклюзивних шкіл, зокрема на рівні ОТГ.

6. *Фінансова гнучкість і адресність ресурсів.* Як свідчить практика Швеції, ефективність інклюзії багато в чому залежить від фінансування. В Україні важливо впровадити систему, у якій ресурси (кадрові, матеріальні, освітні) дійсно «слідують за дитиною», відповідно до її потреб, а не лише за кількістю учнів у класі.

7. *Психолого-соціальні програми підтримки в школах.* Інклюзивна освіта неможлива без належного емоційного комфорту дитини. У шведських школах існують соціальні програми підтримки для дітей, які зазнають труднощів у навчанні, переживають стрес чи насильство. В Україні необхідно системно запровадити подібні ініціативи, які передбачають участь шкільних психологів, соціальних педагогів, а також учнівських медіаційних служб.

Швеція є прикладом системного підходу до розбудови інклюзивної освіти. Такий підхід базується на повазі до індивідуальності дитини, інтеграції зусиль різних установ і професійній підготовці кадрів. Україна має всі можливості адаптувати ці підходи до власного контексту задля створення справді інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Білик Н. Є. Організація інклюзивного навчання: європейський досвід. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія: Педагогіка та психологія. 2021. Вип. 1(13). С. 10–15.
2. Микитюк О. Інклюзивне навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку у Швеції. *Соціальна робота та освіта*. 2019. № 6(2). С. 195–204.
3. Гук О. М. Індивідуалізація навчання у контексті інклюзивної освіти: досвід скандинавських країн. *Психолого педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. Вип. 2. С. 23–28.
4. UNESCO. Inclusive Education: The Way of the Future. International Conference on Education, 48th Session. Geneva: UNESCO IBE, 2008. 38 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000176125>
5. UNESCO. The Youth Perspective on Inclusive Education. Paris: UNESCO, 2009. 26 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187891>
6. Nilholm C., Göransson K., Karlsson K. Inclusive education in Sweden? A critical analysis // *International Journal of Inclusive Education*. 2011. Vol. 15, №5. P. 541–555. URL: https://www.researchgate.net/publication/233006365_Inclusive_education_in_Sweden_A_critical_analysis
7. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Sweden Country information. URL: <https://www.european-agency.org/country-information/sweden>
8. Organisation for Economic Co operation and Development (OECD). Education Policy Outlook: Sweden. 2017. URL: <https://www.oecd.org/education/policy-outlook/sweden.htm>
9. Skolverket. Organisera arbetet med de allmänna råden för extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram. URL: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i>

[arbetet/organisera arbetet med de allmänna raden för extra anpassningar
sarskilt stöd och åtgärdsprogram](#)

10. Lundin, Per, and Rickard Lindqvist. School-Based Social Skills Group Training (SKOLKONTAKT™): A Pilot Randomized Controlled Trial. *Frontiers in Psychology*. Vol. 14, 2023. Doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1128288.